

HİTİT SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

Hitit Journal of Social Sciences

e-ISSN: 2757-7949

Cilt | Volume: 18 • Sayı | Number: 2

Ağustos | August 2025

Rusçayı Seçmeli Ders Olarak Alan Öğrencilerin Yaptığı Girişim Hatalarının İncelenmesi

Analysis of Interference Errors Made by Students Taking Russian as an Elective Course

Ümmügülsüm DOHMAN

Corresponding Author | Sorumlu Yazar

Dr. | Lecturer

Trakya Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi,
Mütercim ve Tercümanlık Bölümü, Edirne, Türkiye
Trakya University, Faculty of Letters,
Translation and Interpretation, Edirne, Türkiye

ugulsumdohman@trakya.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0003-3713-7521>

<https://ror.org/00xa0xn82>

Okan İŞÇİ

Lisans Öğrencisi | Undergraduate Student

Trakya Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi,
Mütercim ve Tercümanlık Bölümü, Edirne, Türkiye
Trakya University, Faculty of Letters,
Translation and Interpretation, Edirne, Türkiye

okanisci17@outlook.com

<https://orcid.org/0009-0003-5522-5119>

<https://ror.org/00xa0xn82>

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü | Article Type: Araştırma Makalesi | Research Article

Geliş Tarihi | Received: 29.01.2025

Kabul Tarihi | Accepted: 10.08.2025

Yayın Tarihi | Published: 31.08.2025

Atıf | Cite As

Dohman, Ü., & İşçi, O. (2025). Rusçayı seçmeli ders olarak alan öğrencilerin yaptığı girişim hatalarının incelenmesi. *Hitit Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(2), 370-385. <https://doi.org/10.17218/hititsbd.1629260>

Yazar Katkıları: %70-%30

Değerlendirme: Bu makalenin ön incelemesi iki iç hakem (editörler-yayın kurulu üyeleri) içerik incelemesi ise iki dış hakem tarafından çift taraflı kör hakemlik modeliyle incelendi. Benzerlik taraması yapılarak (Turnitin) intihal içermediği teyit edildi.

Etik Beyan: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Etik Bildirim: husbeditor@hitit.edu.tr
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/hititsbd>

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Author Contributions: 70%-30%

Review: Single anonymized-Two Internal (Editorial board members) and Double anonymized - Two External Double-blind Peer Review. It was confirmed that it did not contain plagiarism by similarity scanning (Turnitin).

Ethical Statement: It is declared that scientific and ethical principles have been followed while conducting and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

Complaints: husbeditor@hitit.edu.tr -
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/hititsbd>

Conflicts of Interest: The author(s) has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author(s) acknowledge that they received no external funding to support this research.

Copyright & License: Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Analysis of Interference Errors Made by Students Taking Russian as an Elective Course^{1*}

Abstract

There are some difficulties in learning another foreign language besides the mother language. Students who begin learning a foreign language often tend to compare the rules of the target language with those of their native language and are influenced by their mother tongue. This tendency frequently leads to "interference error". This study aims to identify and describe syntactic interference errors made by Turkish-speaking university students who are learning Russian as an elective foreign language. The research seeks to answer the following questions: "What types of syntactic interference errors do students learning Russian as an elective foreign language make?" and Is there a difference in the syntactic interference errors made by the experimental group, who were informed about interference errors and received related training, and the control group, who were not informed about interference errors and did not receive such instruction?" A review of the relevant literature shows that studies focusing on interference errors made by students learning Russian as an elective course are quite limited, particularly in terms of syntactic aspects. Based on this lack in the literature, the focus of this research is the syntactic interference errors made by Turkish students learning Russian as an elective foreign language. The study was carried out through experimental and comparative methods, making use of both qualitative and quantitative data analysis. The sample of the study consists of 2nd, 3rd, and 4th-year students from the Department of Translation and Interpreting at Trakya University, enrolled in the English, German, and Bulgarian Translation and Interpreting programs, who have chosen Russian as an elective foreign language. The data were obtained from students' written translations of 30 Turkish sentences into Russian during an exam. The participants were divided into experimental and control groups, and the same translation tasks were administered to both groups. Based on the data collected, syntactic interference errors were identified and described. These errors were categorized, and the number of errors in each category was presented using quantitative analysis. The percentage distribution of the error categories was visualized with a pie chart. The interference errors were shared with the students as feedback to raise their linguistic awareness. The findings of the study are expected to be beneficial for both students and foreign language instructors.

Keywords: Syntax, Interference error, Russian as an elective foreign language, Translation, Foreign language teaching.

Rusçayı Seçmeli Ders Olarak Alan Öğrencilerin Yaptığı Girişim Hatalarının İncelenmesi^{2**}

Öz

"Ana dil"ın yanında başka bir yabancı dilin öğrenilmesi sırasında birtakım güçlüklerle karşılaşmaktadır. Yabancı bir dili öğrenmeye başlayan öğrenciler, genellikle öğrendikleri dilin kurallarını ana dillerinin kurallarıyla kıyaslama ve ana dilin etkisinde kalma eğilimi gösterirler. Bu durum ise "girişim hatası"na yol açmaktadır. Bu çalışma, "ana dil"ı Türkçe olan üniversite öğrencilerinin Rusçayı seçmeli yabancı dil olarak öğrenme sürecinde karşılaştıkları söz dizimsel girişim hatalarını tespit etmeyi ve bu hataları analiz ederek betimlemeyi amaçlamaktadır. Araştırma, "Rusçayı seçmeli yabancı dil olarak öğrenen öğrenciler ne tür söz dizimsel girişim hataları gerçekleştirmektedir?" ve "Girişim hatasının ne olduğunu bilen ve buna yönelik çalışmalarla desteklenen deney grubu ile bu hataya ilişkin bilgiye sahip olmayan ve herhangi bir çalışma uygulanmayan kontrol grubunun gerçekleştirdiği söz dizimsel hatalar arasında fark var mıdır? sorularına yanıt aramaktadır. Alanyazın incelendiğinde, Rusçayı seçmeli ders olarak alan öğrencilerin girişim hatalarına odaklanan çalışmaların sınırlı sayıda olduğu, özellikle söz dizimsel boyutta yeterince ele alınmadığı

¹ Ethical approval for this study was obtained from the Social and Human Sciences Research Ethics Committee of Trakya University, under decision number 05/18, dated 24 May 2023.

* This study was supported by TÜBİTAK 2209-A Program (Application No: 1919B012310074).

² Bu çalışma için etik kurul onayı, Trakya Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'nun 24.05.2023 tarihli toplantısında alınan 05/18 numaralı karar ile alınmıştır.

** Bu çalışma, TÜBİTAK 2209-A Programı (Başvuru No: 1919B012310074) kapsamında desteklenmiştir.

görülmektedir. Bu literatür boşluğundan hareketle çalışmanın konusunu, Rusçayı seçmeli yabancı dil olarak öğrenen Türk öğrencilerin yaptıkları söz dizimsel girişim hataları oluşturmaktadır. Araştırma, deneysel ve karşılaştırmalı yöntemlerle yürütülmüş olup nitel ve nicel veri analizinden yararlanılmıştır. Çalışmanın örneklemini, Trakya Üniversitesi Mütercim ve Tercümanlık Bölümünün İngilizce, Almanca ve Bulgarca Anabilim Dallarında öğrenim gören ve seçmeli yabancı dil olarak Rusçayı tercih eden 2., 3. ve 4. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Veriler, söz konusu öğrencilere uygulanan yazılı sınavda sunulan 30 Türkçe cümlelerin Rusçaya çevirisinden elde edilmiştir. Katılımcılar deney ve kontrol grubu olarak ikiye ayrılmış ve her iki gruba aynı çeviri soruları yöneltilmiştir. Elde edilen veriler incelenerek öğrencilerin söz dizimsel girişim hataları tespit edilmiş ve betimlenmiştir. Hatalar, belirli kategorilere ayrılmış ve her bir kategoriye ilişkin hata sayıları nicel analiz yöntemiyle sunulmuştur. Hata kategorilerinin yüzdelik dağılımı pasta grafiğiyle görselleştirilmiştir. Girişim hataları öğrencilerle paylaşılmış ve dilsel farkındalıklarını artırmaya yönelik geri bildirim sağlanmıştır. Çalışmanın sonuçlarının hem öğrenciler hem de yabancı dil öğretmenleri için faydalı olması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Söz dizimi, Girişim hatası, Seçmeli yabancı dil olarak Rusça, Çeviri, Yabancı dil öğretimi.

Giriş

Günümüz dünyasında küreselleşmenin etkisiyle mesafelerin, ülkelerin, farklı toplumların birbirine yaklaşması yabancı dil öğrenimine olan isteği arttırmıştır. Bu bakımdan nitelikli insan yetiştirmek amacı taşıyan üniversitelerin lisans programlarının birçoğunda yabancı dil dersleri almak zorunludur. Yabancı dil bölümlerinde okuyan öğrencilere ise ikinci bir yabancı dili seçme hakkı tanınmaktadır. Söz gelimi, Trakya Üniversitesi, Mütercim Tercümanlık Bölümü, İngilizce Mütercim ve Tercümanlık Anabilim Dalı Programında öğrenim gören öğrencilere ikinci yabancı dil seçeneği olarak Almanca ve Rusça sunulmaktadır.

"Ana dil"ın yanında başka bir dilin öğrenilmesi birtakım güçlükleri beraberinde getirmektedir. Türk Dil Kurumu (2025) tarafından "ana dil"³; "zaman içerisinde ses, biçim ve anlam bakımından birbirinden az çok farklılaşmış olan dillerin ortak kaynağı kabul edilen dil" şeklinde tanımlanmaktadır. Diller arası etkileşim içerisinde bulunan öğrenci, öğrendiği dili, "ana dil" ile karşılaştırma eğiliminde bulunmakta ve "girişim hatası"na düşmektedir. Bir yabancı dil öğretiminde/öğreniminde rastlanan "girişim hatası" Türkiye'de ve Rusya'da farklı diller üzerine gerçekleştirilen çalışmalarda ele alınmış olup güncelliğini koruyan bir kavramdır. Türkiye'de seçmeli ve yabancı dil olarak Rusça öğrenen öğrencilerin "ana dil" kaynaklı yaptıkları "girişim hataları" üzerine gerçekleştirilen çalışmalar kapsamında alanyazın taraması yapıldığında iki çalışmaya ulaşılmıştır. Bu çalışmalar, Rusçayı yabancı dil olarak öğrenen öğrencilere odaklı olup seçmeli yabancı dil olarak öğrenen öğrencilere yönelik çalışmalara rastlanmamıştır. Rusçayı yabancı dil olarak öğrenen öğrencilere yönelik çalışmalardan ilki, Öksüz'ün (2014), "Rus Dili Öğretiminde Karşılaşılan Ana Dil Kaynaklı Girişim Hataları" adlı makalesidir. Bu çalışmada Gazi Üniversitesi, Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü 1. ve 2. sınıf öğrencilerinin sınıf içi durumları ve sınav kağıtları temelinde karşılaşılan yazım, ses, dilbilgisi, sözcük kullanımı hataları örneklerle ele alınmıştır. İkincisi, Akyar ve Solmaz'ın "Konuşmada Kültür Şokunun Sebepleri ve Çözüm Yöntemleri (Rus Dilindeki Belirtisiz Zamir Örnekleriyle)" adlı makaleleridir. Çalışmada Rusçanın yabancı dil olarak öğrenilmesi sırasında telaffuzunda karşılaşılan zorluklar ele alınmış ve bu zorluklara "sosyologların kültür şoku, dilbilimcilerin ise dil girişimi" (Akyar ve Solmaz, 2022, s.194) adını verdiği belirtilmiştir. Bununla birlikte

³ Türk Dil Kurumu (2025) tarafından yayımlanan "Güncel Türkçe Sözlük"te "ana dil" ve "ana dili" madde başlıklarına rastlanmaktadır. Sözlükte, "ana dil", "Zaman içerisinde ses, biçim ve anlam bakımından birbirinden az çok farklılaşmış olan dillerin ortak kaynağı kabul edilen dil" şeklinde tanımlanırken "ana dili", "Çocuğun ailesinden veya içinde yaşadığı topluluktan edindiği dil" şeklinde tanımlanmaktadır. Bizim çalışmamızda kullanılan terim "ana dil"dir. Metin içinde ek aldığı durumlarda yanlış anlaşılma sebebiyet vermemek adına tırnak içine alınmıştır.

Türkiye’de İngilizce, Almanca gibi dilleri ikinci dil olarak öğrenen öğrencilerin gerçekleştirdikleri “girişim hataları”nı ele alan çeşitli çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda Uzun (2020), “Tracing Negative Transfer in the Lexical Collocations Used by Turkish Learners of English in Written Texts” (İngilizce Öğrenen Türklerin Yazılı Metinlerinde Kullandıkları Sözcüksel Eşdizimliliklerde Olumsuz Dil Aktarımının İncelenmesi) adlı makalede ana dili Türkçe olup İngiliz Dili Eğitimi alan öğrencilerin yazdıkları edebi kompozisyonlar temelinde gerçekleştirdikleri girişim hatalarını eşdizimlilik açısından incelemiştir. Bu makale İngilizce yazılmış olup tarafımızca “girişim hatası” olarak kabul edilen terim “language transfer” sözcüğünden hareketle “dil aktarımı” şeklinde Türkçeye kazandırılmıştır. Uslu (2020), “Almancada İlgeç İsteyen Fiillerin Türk Öğrenciler Tarafından Kullanımı Üzerine İnceleme” adlı makalesinde Almancayı yabancı bir dil olarak öğrenen Türk öğrencilerin ilgeç isteyen fiilleri nasıl kullandıklarını 188 öğrenciden edinilen veri temelinde ele almış ve öğrenme sürecinde ana dil ve öğrenilen dil arasında aktarım hataları yapıldığını belirtmiştir. Burada da “ana dil”in etkisi altında yapılan girişimler için “aktarım” teriminin kullanıldığı görülmektedir. Rusça literatürde de “girişim hatası”yla ilgili çalışmalar yapılmakta ve güncelliğini korumaktadır. D. R. Valeyeva (2019), “İnterferentsionniye oşibki v reşi İspanogovoryaşih studentov pri obučenii Russkomu yazıkı kak inostrannomu” (Rusçayı yabancı dil olarak öğrenen İspanyol öğrencilerin Konuşmada Gerçekleştirdikleri Girişim Hataları) adlı makalesinde sözcüksel-anlamsal ve dilbilgisi girişim hatalarını incelemiştir. Çalışma 2017-2019 yılları arasında Rusçayı yabancı dil olarak öğrenen İspanyol öğrenciler üzerinde gerçekleştirilmiştir. İspanyol öğrencilerin, monolog ya da diyalog şeklinde gerçekleştirdikleri sözlü ve yazılı konuşmalar ile yazılı testler çalışmanın veri tabanını oluşturmuştur. Elde edilen bulgular neticesinde İspanyol öğrencilerin fiil ya da sözcük seçiminde sözcüğün eş değerini bulamama, sıfat, zarf ve edatları karıştırma gibi girişim hataları gerçekleştirdikleri ortaya çıkmıştır. Çalışmada “ana dil”deki bilgiyle karşılaştırıldığında İspanyol öğrencilerin Rusça öğrenirken “ana dil”in etkisinde kalarak Rusça konuşmada hatalar gerçekleştirdikleri sonucuna varılmıştır. Prutskih ve Skobelkina (2018) “Yazıkovaya interferensiya v lingvodidaktičeskom aspekte” (Dil Öğretiminde Dil Girişimi) adlı makalelerinde Baykal Devlet Üniversitesinde Rusçayı yabancı dil olarak öğrenen Çinli öğrencilerin sıklıkla yaptığı girişim hatalarını ele almışlardır. Çalışmada öncelikle girişim hataları “sözcüksel-anlamsal”, “söz dizimsel”, “biçimbilimsel”, “sesbilimsel” gibi kategorilere ayrılmış ve bu kategorilerde Çinli öğrencilerin gerçekleştirdiği girişim hataları açıklanmıştır. Çalışmada, söz konusu kategorilerin tamamında öğrencilerin “ana dil”in etkisinde kalarak hata yaptıkları sonucuna varılmıştır.

Türkiye’de Rusçayı seçmeli yabancı dil olarak öğrenen öğrencilerin gerçekleştirdikleri “girişim hatası”na yönelik yapılan çalışmalarla ilgili literatür boşluğundan hareketle, çalışmanın temel amacı, “ana dil”i Türkçe olup Rusçayı seçmeli yabancı dil olarak öğrenen öğrencilerin gerçekleştirdiği söz dizimsel girişim hatalarını tespit etmek ve bu hataları analiz ederek betimlemektir. Çalışmanın temel hedefleri, Rusça öğrenirken söz dizimsel düzeyde oluşan girişim hatalarını incelemek, deney ve kontrol grubu arasındaki söz dizimsel girişim hatalarını karşılaştırmak, öğrencileri girişim hatalarına sevk eden unsurları incelemek, öğrencilerin yaptıkları girişim hatalarına öğrenici ve öğretici açısından dikkat çekmek, tespit edilen girişim hatalarına daha ilk öğrenim aşamasında farkındalık oluşturmak için eğitimsel öğretici metotlar geliştirmek ve girişim hatalarının ortadan kaldırılmasına yönelik çözümler sunmaktır.

1. Kuramsal Çerçeve

Yapılan araştırmalarda ana dilin yanına ikinci, üçüncü bir yabancı dil eklemenin öğrenim sırasında birtakım zorlukları beraberinde getirdiği dile getirilmektedir (Weinrich, 1979; Vinogradov, 1990; Derakhshan ve Karimi, 2015; Prutskih ve Skobelkina, 2018; Baranova, 2021). Diller arası etkileşim içerisinde bulunan öğrenci, "ana dil"inin kurallarını öğrendiği dile yansıtma ve karşılaştırma eğiliminde bulunmaktadır. "Ana dil"in etkisinde kalma ve karşılaştırma durumu ise "girişim hatası"na (Rus. интерференция – interferentsiya, İng. interference) yol açmaktadır. "Girişim hatası" çalışmamızın kuramsal çerçevesini oluşturan kavramlardan ilkidir. Tarafımızca tercih edilen "girişim hatası" terimine farklı kaynaklarda "dil karışması" (Aksan III, 1982), "girişim" (Vardar, 2002), "dil girişi/girişim hatası" (Öksüz, 2014), "dil aktarımı" (Uzun, 2020), "aktarım" (Uslu, 2020) şeklinde rastlanmaktadır. Dillerin etkileşimi neticesinde ortaya çıkan girişim hatası, başta U. Weinrich olmak üzere D. Aksan, B. Vardar, L. Deroy, S. G. Thomason, T. Kaufman, L. İ. Barannikova, V. A. Vinogradov, A. E. Karlinskiy, İ. İ. Arbuzova gibi Amerikalı, Fransız, Türk ve Rus bilim insanlarının çalışmalarında geliştirilmiştir. Çeşitli araştırmacılar tarafından "girişim hatası" tanımlanmıştır. Bu kapsamda Weinrich (1979, s.1), "birden fazla dile aşinalığın ya da dil temasının bir sonucu olarak, iki dilli bireylerin konuşmalarında meydana gelen, herhangi bir dilin normlarından sapma örneklerini girişim hatası" olarak adlandırmıştır. Dil yapıları arasındaki farkın büyüklüğünün öğrenme sorunu ve potansiyel girişim hatası alanını arttırdığını da ifade etmiştir. Aksan (III, 1982, s. 29), "iki dilliliğin söz konusu olduğu durumlarda iki ya da çok dilli bireyin dillerden birini ötekisinin etkisiyle kullanması" şeklinde açıklamıştır. Vardar (2002, ss.103-104), "konuşucuların iki dilli ya da çok dilli olması nedeniyle bir dildeki biçim ya da anlamların etkisi sonucu bir başka dilde çeşitli değişimlere yol açan süreç" olarak tanımlamıştır. Rus dilbilimci V. A. Vinogradov (2000, s.197) girişim hatasını, "ana dilin etkisiyle öğrenilen yabancı dilde gerçekleştirilen norm sapmaları" şeklinde belirtmiştir. Rus araştırmacılar T. A. Prutskih ve N. M., Skobelkina (2018, s.71), girişim hatasının "bireyin ana dilinin etkisiyle başka bir dili benimserken öğrenilen dilin normlarından saparak gerçekleştirdiği yazılı ve sözlü yanlışlıklar" olduğunu ifade ederler. Bu tanımlar ışığında tarafımızca girişim hatası; bir yabancı dilin öğrenilmesi sırasında ana dilin etkisinde kalarak yazılı ya da sözlü dilde yapılan sözcüksel, anlamsal, sesbilgisel ve söz dizimsel hatalar şeklinde tanımlanmaktadır.

Çalışmamızın kuramsal çerçevesinin oluşturulmasında başvurulan ikinci kavram "cümle bilgisi", "tümce bilgisi", "dizim bilim", "söz dizimi", "sözdizimi", "dizim bilim", "nahiv", "sentaks" (Vardar, 2002; Hengirmen, 2009; Korkmaz, 2019; Vardar, 2002; Beyitoğlu, 2021) gibi terimlerle karşılanan "söz dizimi"dir (Rus. синтаксис – sintaksis, İng. syntax). Korkmaz (2019, s.100), cümle bilgisini; "bir dilde düşünce ve duyguların tam olarak anlatılabilmesi için gramer kurallarına uygun olarak dizilen kelimelerin, kelime gruplarının cümle ve söz içindeki görevlerini, birbirleriyle olan ilişkilerini, sıralanışlarını ve cümle türlerini inceleyen bilim dalı" şeklinde tanımlamaktadır. Vardar (2002, s.182), "tümcelere ilişkin olguların, tümce düzeyinde dilsel birimler arasında kurulan bağınların tümü ve tümceyi inceleyen dal" olarak açıklamıştır. Bu bakımdan doğru konuşmak, doğru cümle kurabilmek için söz dizimi kurallarına dikkat edilmesinin önemi büyüktür. Rus dil tarihçisi A. A. Şahmatov (2001) söz dizimini, "dilbilgisinin bir sözcükteki düşünceyi tespit etme yollarıyla ilgilenen bölümü" olarak nitelendirmiş, "dilde önce cümlelerin var olduğunu sonrasında cümlelerin birbirini etkilemesi ve birbirleriyle karşılaştırılması neticesinde cümlelerin parçalara ayrıldığını ve onlardan sözcük ve sözcük öbeklerinin ortaya çıktığını" belirtmiştir. Dilbilimci, edebiyatçı V. V. Vinogradov (II, 1954, s.6)

"dilbilgisinin bir dalı olan söz dizimi, sözcüklerin sözcük öbeğinde ve cümlelerde bir araya gelmesini, kuruluşlarını, işlevlerini ve kullanım şartlarının yollarını incelediğini" ifade etmiştir. Söz diziminin birkaç anlamı olduğunu belirten N. M. Pipçenko (2008, s.8), söz diziminin, "dilin dilbilgisel yapısının kurulduğu alan olup sözcük öbeği, basit cümle, karmaşık cümle, metin parçaları gibi unsurları kapsadığını" ifade etmiştir. İkinci tanımda "söz dizimi, sözcük öbeği, basit ve karmaşık cümle ile metnin parçalarının kurallarını, oluşumlarını ve işlevlerini inceleyen bir bilim dalı", üçüncü tanımda ise "sözcük öbeği, cümle gibi ilgili birimlerin dilbilgisel özelliklerinin tüm yapısı olarak adlandırılan" alan şeklinde açıklamıştır. Bu tanımlar doğrultusunda cümleler aracılığıyla duygu ve düşüncelerin ifade edildiği var sayılırsa söz diziminde anlamdan biçime doğru bir yaklaşım ve biçimsel yaklaşım gibi görüşlerin olduğu anlaşılmaktadır. Tanımların ortak noktası ise söz diziminin dilbilgisinin bir bölümü olduğudur. Anlaşıldığı üzere söz dizimi; sözcük öbeği, cümle ve metin üzerine kurulu olup bu birimlerin dilbilgisel ve yapısal açıdan doğru ve kurallı sıralanışını ele alan bir dilbilgisi dalıdır. Dolayısıyla söz diziminde dilbilgisi kurallarının doğru bilinmesi önemlidir. Hint Avrupa dil ailesinin Slav dilleri grubuna ait olan Rusçanın söz dizimsel yapısında öne çıkan ilk unsur Özne+Yüklem+Nesne sıralanışiyken Ural Altay dil ailesinin Altay dilleri grubunda yer alan Türkçede Özne+Nesne+Yüklem sıralanışıdır. Bununla birlikte Rusçanın esnek bir sıralaması ya da vurgulanan sözcüğe göre yer değişimi olabilir. Rusçada cinsiyet kategorisi⁴ varken Türkçede böyle bir kategori bulunmamaktadır. Fiiller, özneyle cinsiyet ve sayı bakımından uyum sağlamaktadır. Rusçada da Türkçede olduğu gibi ad durumları vardır ancak kullanım bakımından farklılık göstermektedir. Sıfatlar ve zamirler niteledikleri isimle cinsiyet, sayı ve durum bakımından uyum sağlamaktadır.

2. Materyal ve Yöntem

Bu araştırma, deneysel ve karşılaştırmalı yöntemlerle yürütülmüş olup nitel ve nicel veri analizlerinden yararlanılmıştır. Elde edilen nicel bulgular, verilerin daha anlaşılır hâle getirilmesi amacıyla pasta grafiğiyle görselleştirilmiştir. Deney yöntemi, neden-sonuç ilişkisini ortaya koymak amacıyla sıklıkla kullanılan bir yöntemdir. Deneysel araştırmalarda, bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisi test edilerek karşılaştırılmaktadır (Karasar, 2007). Bu bağlamda, öğrenciler deney ve kontrol grubu olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Sınav öncesi derslerde deney grubuna girişim hatası farkındalığına yönelik hususlara dikkat çekilerek bu doğrultuda dersler verilirken, kontrol grubuna bu konuda herhangi bir ders verilmemiştir. Sınavda her iki gruba da aynı çeviri soruları uygulanmış ve karşılaştırmalı veriler elde edilmiştir. Böylece bağımsız değişken olan öğretim yöntemi ile bağımlı değişken olan girişim hataları arasındaki ilişki değerlendirilmiştir.

Karşılaştırma yöntemi, iki ya da daha fazla değişkenin belirli ölçütler açısından benzerlik ve farklılıklarını ortaya koymayı amaçlayan bir analiz yaklaşımıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu çalışmada deney ve kontrol gruplarının hata türleri karşılaştırılmış ve Türkçe ile Rusça arasındaki yapısal farklılıkların öğrenciler üzerindeki etkisi analiz edilmiştir. Nitel veri analizi, betimsel analiz yoluyla öğrencilerin yaptığı hataların sınıflandırılmasını ve yorumlanmasını sağlamıştır (Wolcott, 1994, akt. Yıldırım ve Şimşek, 2018). Öğrenci çevirileri söz dizimsel açıdan incelenerek ne tür hatalar yapıldığı belirlenmiş, tespit edilen hatalar sınıflandırılmış ve

4 Rusçada cinsiyet kategorisi hakkında yapılan çalışmalar için bk. Dalkılıç, L. Ç. (2017). Rusçanın yabancı dil olarak edinimindeki zorluklar: dilbilgisel cinsiyet kategorisi. Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi (38), 279-298.; Akbaba, T. (2022). Yabancı dil olarak Rus dili derslerinde Türk öğrencilere cinsiyet kategorisinin öğretilmesi (Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu Gastronomi Bölümü öğrencileriyle uygulamalı çalışma). Uluslararası Toplumsal Bilimler Dergisi, 6(1), 162-179.

betimlenmiştir. Nicel veri analizi ise hata türlerinin yüzdelik dağılımlarını ortaya koymak amacıyla kullanılmıştır. Bu doğrultuda hata türlerinin sayısal olarak ifade edilmesi, daha sistematik ve etkili bir değerlendirme sunarken, verilerin görselleştirilmesi, hata kategorilerinin daha açık ve anlaşılır bir biçimde sunulmasına imkân sağlamıştır (Tuft, 2001; Creswell, 2012). Hata türlerinin yüzdelik dağılımı, pasta grafiği kullanılarak görsel açıdan desteklenmiştir.

Çalışmanın örneklemini, Trakya Üniversitesi Mütercim Tercümanlık Bölümünün İngilizce, Almanca ve Bulgarca Mütercim ve Tercümanlık programlarında öğrenim gören; ana dili Türkçe olup seçmeli yabancı dil olarak Rusça öğrenen 2., 3. ve 4. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. 2. sınıf öğrencileri kontrol grubunu, 3. ve 4. sınıf öğrencileri ise deney grubunu oluşturmuştur. Deney grubundaki öğrencilere, sınav sorularını içeren konular anlatılırken girişim hatalarına yol açan hususlar üzerinde durulmuştur. Sınavdan kısa bir süre önce de girişim hatasının ne olduğu, öğrencilerin söz dizimsel açıdan ne tür girişim hataları yaptığını tespit etmek amacıyla bir sınavın gerçekleştirileceği bilgisi verilmiştir. Kontrol grubuna ise bu süreçte girişim hatasına dair herhangi bir açıklama yapılmamış, sınav günü belirlenen cümleleri çevirmeleri istenmiştir. Her iki gruba da aynı sorular yöneltilmiş ve her iki grubun da daha önce görmediği bir yapı sınavda yer almamıştır.

Sınav gönüllülük esasına dayanmış olup sınava katılmak istemeyen ya da boş kâğıt teslim eden öğrenciler çalışmaya dahil edilmemiştir. Kontrol grubunda 22, deney grubunda ise 25 öğrenci yer almıştır. Planlanan bu deneyin uygulanabilmesi için Trakya Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu Başkanlığı'ndan 05/18 numaralı karar ile 24.05.2023 tarihinde izin alınmıştır. Çalışmada yer alan sınav, 2023-2024 eğitim-öğretim yılı güz döneminde, 14 Aralık 2023 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Deney ve kontrol grubunun yazılı sınav cevapları veri olarak toplanmıştır. Bu bağlamda, çalışmanın veri tabanını öğrencilerin yazılı sınav kâğıtları oluşturmıştır.

Sınavda öğrencilere seviyeleri gereği çoğunluğu A1, az sayıda A2 düzeyinde olmak üzere 30 Türkçe cümle sunulmuş ve bu cümleleri Rusçaya çevirmeleri istenmiştir. Hem deney hem de kontrol grubuna daha önce karşılaşmadıkları herhangi bir konu sorulmamıştır. Cümleler, öğrencilerin alışlagelmiş dil düzeylerine ve müfredatlarına uygun olarak hazırlanmıştır. Sınavda öğrencilerden Türkçeden Rusçaya çevirmeleri istenilen cümleler aşağıda yer almaktadır:

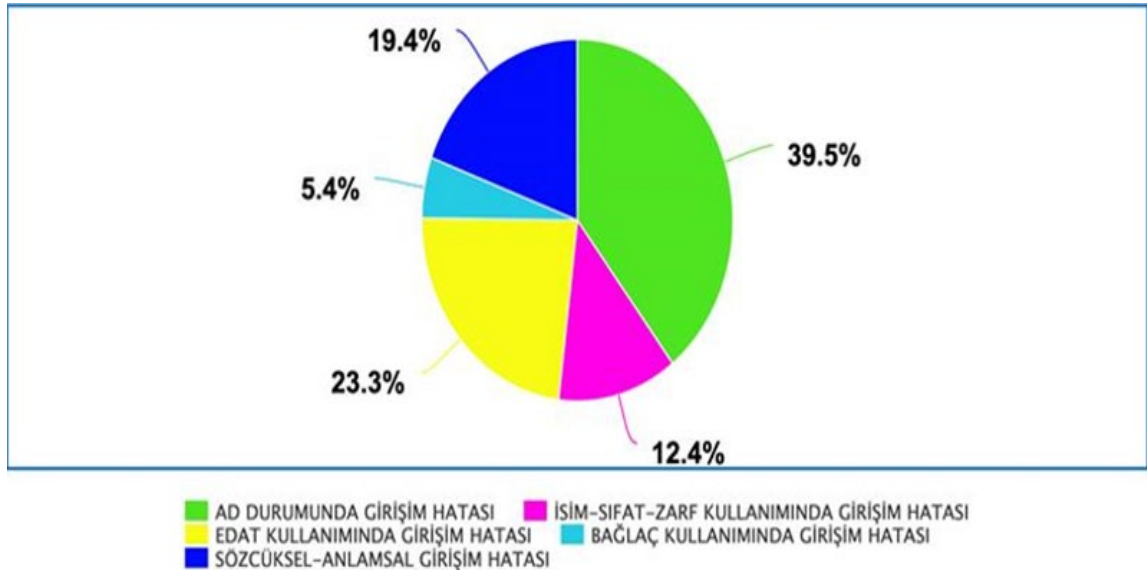
1. Babam müzik dinlemeyi sever.
2. Metni deftere yazıyorum.
3. Seni düşünüyorum.
4. Annemin adı Anna'dır.
5. Bu telefon kimin?
6. Bu kitabı kim yazdı?
7. Tanya'yı misafirliğe davet etmek istiyorum.
8. Altına yatırım yapmak güvenlidir.
9. Futbolcular stadyumda antrenman yapıyorlar.
10. Dışarısoğuktur.
11. Rusçayı iyi konuşurum.
12. Ben tatlı alıyorum/siparişi veriyorum.

13. Kızıl meydan, Moskova'da bulunur.
14. Marketten süt aldım.
15. Sınav dündü.
16. Ben gribim.
17. Arabayla evime gittim.
18. Şimdi eczaneye gidiyorum.
19. Trakya Üniversitesinde öğrenim görüyorum.
20. Onun iyi bir öğrenci olduğunu düşünüyorum.
21. Oğlum satrancı iyi oynayabiliyor.
22. Türkiye güzel ve rahattır.
23. Yemek hazırladım ve sonra kitap okudum.
24. Benim sözlüğüm yok.
25. Kütüphaneden kitap aldım.
26. Evin adresini biliyor.
27. Bu müzenin adı nedir?
28. Anna, Anton'un karısıdır.
29. Ankara, Türkiye'nin başkentidir.
30. İkinci kattaki adam gitar çalabiliyor.

3. Tespitler

Deney ve kontrol grubunun cevap kağıtlarının incelenmesi sırasında çeşitli söz dizimsel girişim hatalarına rastlanmıştır. Asıl odaklanılan husus Türkçenin etkisiyle yapılan girişim hatalarıdır. Bu çerçevede deney ve kontrol grubunun söz dizimsel girişim hataları, "ad durumunda girişim hatası", "sıfat-isim-zarf kullanımında girişim hatası", "edat kullanımında girişim hatası", "bağlaç kullanımında girişim hatası", sözcüksel-anlamsal girişim hatası" olmak üzere 5 kategoriye ayrılmıştır. Deney grubunun belirlenen kategorilere göre yaptığı girişim hatalarının toplamı 129 adet olup hataların yüzdelik dağılımları şekil 1'de gösterilmiştir.

Şekil 1. Deney Grubunun Girişim Hataları

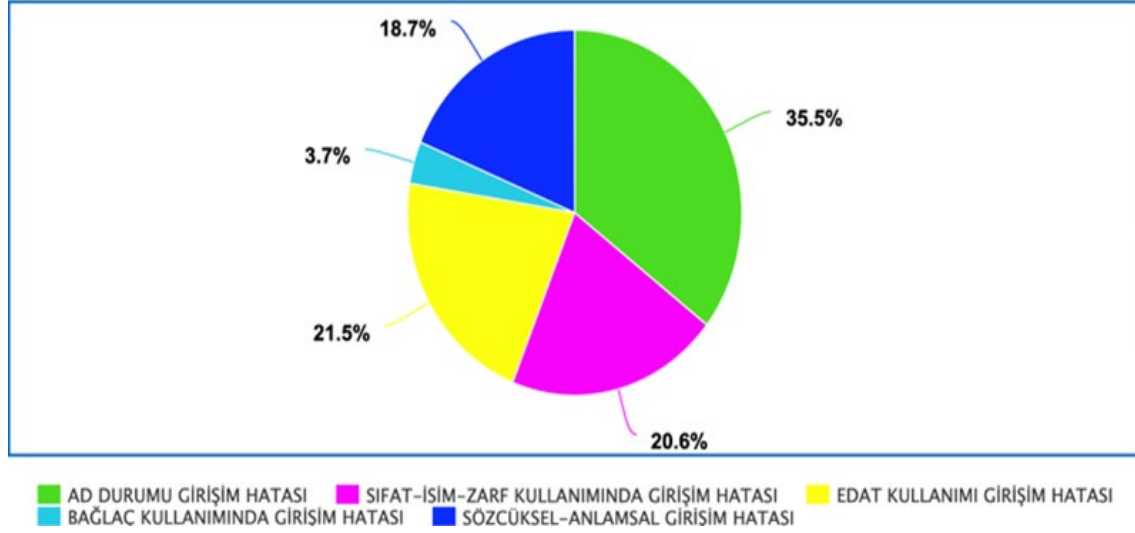

Deney grubunun Türkçeden Rusçaya çevirdiği cümlelerde en çok girişim hatası yapılan kategorinin "ad durumunda" (%39,5; 51 adet girişim hatası), gerçekleştiği görülebilir. İkinci

sırada "edat kullanımı" (%23,5; 30 adet), üçüncü sırada "sözcüksel-anlamsal girişim hatası" (%19,4; 25 adet), dördüncü sırada "isim-sıfat-zarf kullanımı" (%12,4; 16 adet) ve en az hata yapılan son kategorinin ise "bağlaç kullanımı" (%5,4; 7 adet) olduğu anlaşılmaktadır.

Kontrol Grubunun gerçekleştirdiği girişim hatalarının toplamı 107 adet olup hataların yüzdelik dağılımları şekil 2'de gösterilmiştir.

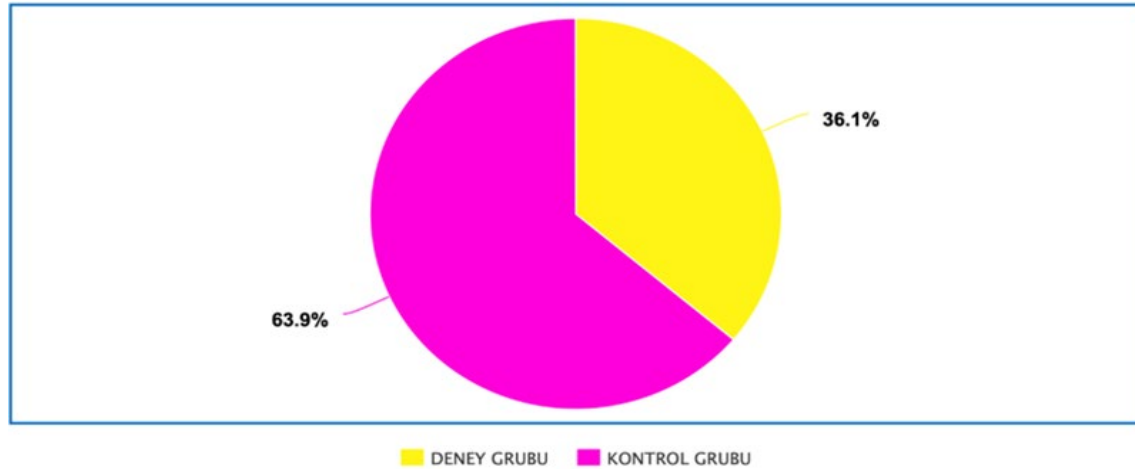
Şekil 2. Kontrol Grubunun Girişim Hataları

Kontrol grubunun Türkçeden Rusçaya çevirdiği cümlelerde en çok girişim hatasının "ad durumunda" (%35,5; 38 adet girişim hatası) gerçekleştiği anlaşılmaktadır. İkinci sırada "edat kullanımı" (%21,5; 23 adet), üçüncü sırada "isim-sıfat-zarf kullanımı" (%20,6; 22 adet), dördüncü sırada "sözcüksel-anlamsal girişim hatası" (%18,7; 20 adet) ve en az hata yapılan son kategoride ise "bağlaç kullanımı" (%3,7; 4 adet) olduğu tespit edilmektedir.

Gerçekleştirilen incelemeler neticesinde deney ve kontrol grubunun yanıtsız bıraktığı soruların toplamının 468 adet olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin soruları yanıtsız bırakma oranlarının yüzdelik dağılımı şekil 3'te sunulmuştur.

Şekil 3. Deney ve Kontrol Grubu tarafından yanıtsız bırakılan sorular

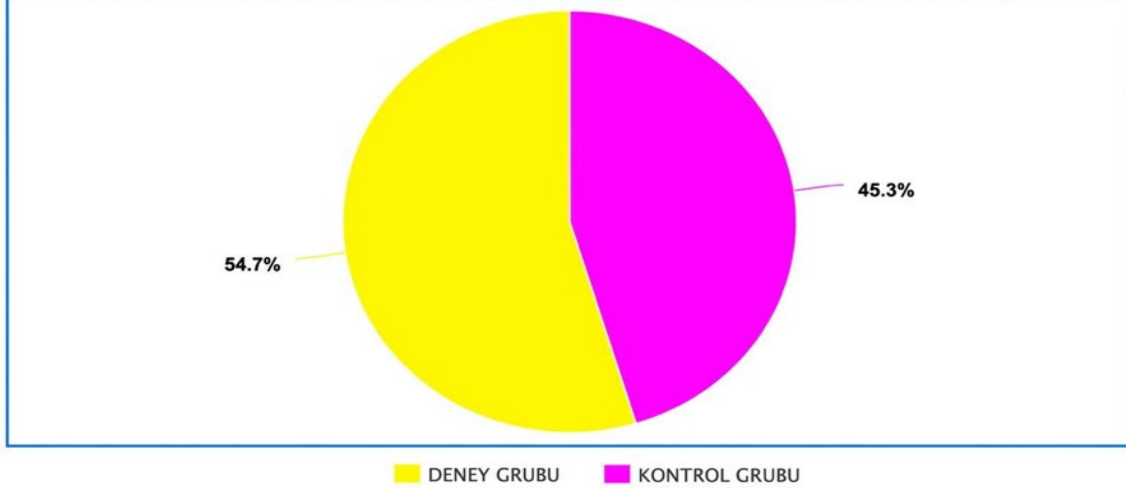

Daha önce de belirtildiği üzere sınava deney grubundan 25 öğrenci katılırken kontrol grubundan 22 öğrenci katılmıştır. 22 öğrencinin 2'si boş kâğıt vermiştir. Deney grubunun

yanıtsız bıraktığı soru sayısı %36,1 oranla 169 adet iken kontrol grubunun yanıtsız bıraktığı soru sayısı %63,9 oranla 299 adet olup neredeyse deney grubunun iki katıdır.

Gerçekleştirilen incelemeler neticesinde deney ve kontrol grubunun yanıtsız bıraktığı soruların toplamının 468 adet olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin soruları yanıtsız bırakma oranlarının yüzdelik dağılımı şekil 3'te sunulmuştur.

Şekil 4. Deney ve Kontrol Grubu tarafından gerçekleştirilen girişim hataları

Deney ve kontrol grubu tarafından gerçekleştirilen girişim hatalarının nicel veri analizi sonucunda deney grubunun %54.7 oranla 129, kontrol grubunun %45.3 oranla 107 adet girişim hatası gerçekleştirdiği tespit edilmiştir. En çok girişim hatası yapan grubun deney grubu olduğu görülse de şekil 3'te gösterilen yanıtsız soru oranı ve katılım sayısı (Deney grubu, 25 öğrenci; Kontrol grubu, 22 öğrenci) göz önünde bulundurulduğunda girişim hatasının ne olduğunu bilen ve girişim hatasının önlenmesine yönelik çalışmalar yapılan deney grubunun, kontrol grubuna göre daha az hata yaptığı anlaşılmaktadır.

4. Tartışma

Deney ve kontrol grubunun cevap kağıtları söz dizimsel girişim hataları bakımından incelenirken Türkçenin etkisiyle yapılan girişim hatalarına odaklanılmış ve tespitler kısmında belirtildiği üzere 5 kategori ön plana çıkmıştır. Bu kategorilerde en sık yapılan hatalar ve cevap kağıtlarından örnekler aşağıda gösterilmekte olup kalın yazı karakteri ile belirtilenler yanlışlıkların gerçekleştiği birimlerdir.

1. Ad durumunda girişim hatası: Bu kategoride öne çıkan girişim hatası "Seni düşünüyorum" cümlesinin çevirisine verilen yanıtlarda görülmektedir. Doğru cevabı "Я (nominatif/yalın durum) + думаю (1.şahıs, şimdiki zaman) + о тебе (2.şahıs, lokatif/bulunma durumu (bir şey/bir kimse hakkında))" olan cümleye "Я (nominatif/yalın durum) + думаю (1.şahıs, şimdiki zaman) + тебя (2.şahıs, akuzatif/belirtme durumu)" şeklinde yanlış cevaplar verilmiştir. Rusçada edatlı kullanımıyla bir kişi ya da nesne hakkındaki durum ile ilgili işlevi bildiren bulunma durumu, Türkçede belirtme durumuyla ifade edildiğinden; bu yapısal fark, öğrencilerin "seni (тебя)" biçiminde yanlış aktarım yapmalarına ve girişim hatası oluşturmalarına neden olmuştur. Girişim hatasının görüldüğü bir diğer örnek "Ben gribim" cümlesidir. Doğru cevabı "У меня (genetif/tamlama durumu) + грипп (nominatif/yalın)" olan bu cümleye "Я (nominatif/yalın) + грипп (nominatif/yalın)" şeklinde yanlış cevaplar verilmiştir. Rusçada bu cümleinin öznesi, tamlama durumunda kullanılmaktadır. Öğrenciler

Türkçenin etkisinde kalarak özneyi yalın durumda kullanmış ve girişim hatasında bulunmuştur. Sınavda yöneltilen "Annemin adı Anna"dır cümlesinde de girişim hatasına rastlanmıştır. Doğru cevabı "Мою маму/Маму (akuzatif/belirtme durumu) + зовут (3.çoğul şahıs, şimdiki zaman) + Анна (nominatif/yalın durum)" olan cümleye "Моя мама/мама (iyelik zamiri, nominatif/yalın) + зовут (3.çoğul şahıs, şimdiki zaman) + Анна (nominatif/yalın durum)" şeklinde yanlış yanıtlar verilmiştir. "Annem (Моя мама/мама)" birimi Türkçede iyelik zamiri olarak kullanıldığı için Rusçada da iyelik zamiri olarak düşünülmüş ve Türkçenin etkisiyle öğrencilerin çoğunluğu bu soruda girişim hatası gerçekleştirmiştir.

2. Sıfat-isim-zarf kullanımında girişim hatası: Rusçada sıfatlar niteledikleri isimle sayı, cinsiyet bakımından uyumlu olmak zorundadır. Sıfat ve zarf sözcükler ise Rusçada farklı dilbilgisel kategorilerde olup yazımları farklıdır. Zarfların tek biçimi varken sıfatlar cins, sayı bakımından çekimlenerek niteledikleri isimle uyumludurlar. Bu kategoride öğrencilerin Türkçenin etkisinde kalarak gerçekleştirdikleri yaygın girişim hatalarından ilki "Kızıl Meydan, Moskova'da bulunur" cümlesinde görülmektedir. Doğru cevabı "Красная Площадь (Dişil cins sıfat, dişil cins isim, nominatif/yalın durum) + находится (3. tekil şahıs, şimdiki zaman) в Москве (lokatif/bulunma durumu)" olan cümleye "Красный Площадь (Eril cins sıfat, dişil cins isim)..." şeklinde yanlış cevaplar verilmiştir. Bu cümlede "Kızıl Meydan (Красная Площадь)" sözcüğü Türkçenin etkisiyle sıfat, isim uyumuna göre çekimlenmeden "Красный Площадь" şeklinde bırakılmıştır. Burada bir diğer sıkıntı yine Türkçede olmayan cinsiyet kategorisindeki istisnai durumdur. "Площадь (meydan)" sözcüğünün sonundaki "ь" işareti dişil cins ya da eril cins olabilir. Tam bir kuralı yoktur. Bu kural da Rusça öğrenirken karşılaşılan zorluklardan birisidir. Söz konusu işaretle biten sözcüklerin cinsinin daha önceden öğrenilmesi gerekir. Ancak bu konu ve sözcük öbeği sıklıkla derslerde kullanılmaktadır. İkinci sık karşılaşılan girişim hatası ise "Onun iyi bir öğrenci olduğunu biliyorum" cümlesinde görülmektedir. Doğrusu "Я (nominatif/yalın durum) + знаю (1.tekil şahıs, şimdiki zaman), что (bağlaç) он (nominatif/yalın durum) хороший/хорошая (eril cins, sıfat/dişil cins, sıfat) + студент/студентка (eril cins isim/dişil cins isim)" olan cümleye "Я (nominatif/yalın durum) + знаю (1.tekil şahıs, şimdiki zaman), что (bağlaç) он (nominatif/yalın durum) хорошо (zarf) + студент (eril cins, isim)" şeklinde yanlış cevap verildiği tespit edilmiştir. Türkçede "iyi" sözcüğü hem sıfat hem zarf olarak kullanıldığı için öğrenciler girişim hatasına düşmüş ve Türkçede olduğu gibi çekimlenmeden tek biçimde yazmışlardır.

3. Edat kullanımında girişim hatası: Rusçadaki edatların yapıları Türkçedekilerden oldukça farklıdır. Türkçede ad durumlarını veren -de, -da, -dan, -den gibi birimler Rusçada bağlı olduğu sözcükten ayrı şekilde yazılan edatlarla verilmektedir. Bu çerçevede sık görülen girişim hatasına "Marketten süt aldım" cümlesinin Rusça çevirisinde rastlanmaktadır. Doğrusu "Я (nominatif/yalın durum) + купил(а) (1.tekil şahıs, geçmiş zaman) + молоко (akuzatif/belirtme durumu) + в магазине (lokatif/bulunma durumu) olan cümleye "Я (nominatif/yalın durum) + купил(а) (1.tekil şahıs, geçmiş zaman) + молоко (akuzatif/belirtme durumu) + из магазина (genetif/tamlama durumu)" şeklinde yanlış cevap verilmiştir. Bu cümle Rusçada bulunma durumunda ifade edilmekte ve bulunma durumunda yer alan "в" edatı kullanılmaktadır. Öğrenciler ise Türkçenin etkisinde kalarak "marketten" şeklinde düşünmüş ve "-den, -dan" anlamını veren Rusça "из/от" edatını kullanarak girişim hatası gerçekleştirmişlerdir. Aynı girişim hatası "Kütüphaneden kitap aldım" cümlesinde de görülmektedir. Bazı yanıtlarda da edat kullanımı unutulmuştur. Bu çerçevede "ad durumunda girişim hatası" kategorisinde de belirttiğimiz "Seni düşünüyorum" cümlesinde bu tür bir

girişim hatasına rastlanmıştır. Doğrusu "Я (nominatif/yalın durum) + думаю (1.şahıs, şimdiki zaman) + о тебе (lokatif/bulunma durumu)" olan cümle "Я (nominatif/yalın durum) + думаю (1.şahıs, şimdiki zaman) + тебе (datif/yönelme durumu)" şeklinde edat kullanılmadan çevrilmiştir. Edatın unutulması, söz konusu biriminin ad durumunu lokatiften, datif durumuna geçmesine neden olan bir hataya da sevk etmiştir. Girişim hatasının açıkça görüldüğü cümlelerden biri de "Arabayla evime gittim" cümlesidir. Doğrusu "Я (nominatif/yalın durum) + поехал(а) (1.tekil şahıs, geçmiş zaman) + домой (akuzatif/belirtme durumu (yön)) + на машине (lokatif/bulunma durumu)" olan cümle, "Я (nominatif/yalın durum) + поехал(а) (1.tekil şahıs, geçmiş zaman) + домой (akuzatif/belirtme durumu (yön)) + с машиной (instrumental/araç durumu)" şeklinde yanlış çevrilmiştir. Rusçada bulunma durumunda, sözcüğü sözcüğüne "arabada" gittim şeklinde kullanılan yapı Türkçede "arabayla, araba ile" gittim şeklindedir. Bu nedenle öğrenciler Türkçenin etkisiyle Rusçada "ile" anlamını veren Rusça "с" edatını kullanmışlar ve girişim hatası gerçekleştirmişlerdir.

4. Bağlaç kullanımında girişim hatası: Öğrencilere yöneltilen sorular arasında bağlaç kullanılmasını gerektiren yalnızca bir soru vardır. Bu bağlaç ise soruda gizli gibidir. Başka bir deyişle bu cümlelerin Rusçaya nasıl çevrildiğini ya da Rusçada nasıl kullanıldığını bilen biri yapabilir. Bağlaç kullanımında girişim hatasının görüldüğü cümle, en çok ve birden fazla kategoride hatanın yapıldığı 20. soruda görülmektedir. Bu sorunun Türkçesi "Onun iyi bir öğrenci olduğunu biliyorum" cümlesi olup Rusçada bağlaçla kullanılan bileşik bir cümledir. Doğrusu "Я (nominatif/yalın durum) + знаю (1.tekil şahıs, şimdiki zaman) + что (bağlaç) + он/она (3.tekil şahıs) + хороший студент/ хорошая студентка (eril cins sıfat, eril cins isim nominatif/yalın durum – dişil cins sıfat, dişil cins isim nominatif/yalın durum)" olan cümle "Я (nominatif/yalın durum) + знаю (1.tekil şahıs, şimdiki zaman) + он/она (3.tekil şahıs) + хороший студент/ хорошая студентка (eril cins sıfat, eril cins isim nominatif/yalın durum – dişil cins sıfat, dişil cins isim nominatif/yalın durum)" şeklinde bağlaç kullanılmadan çevrilmiştir. Bu soruya verilen cevaplarda "что" bağlacı genellikle unutulmuştur. Türkçede bu yapı ek bir bağlaç vb. bir birim gerektirmediği için öğrenciler girişim hatasına düşmüşlerdir. Bununla birlikte bu hata Rusça konuşma dilinde atlanılabilir bir durumken yazı dilinde yazılı dil normundan sapma olarak düşünüldüğünden çalışmamızda değerlendirmeye alınmıştır.

5. Sözcüksel-anlamsal girişim hatası: Bu girişim hatası, "Ana dildeki sözcüklerin anlamlarının ve sözcüklerin birleştirilebilirlik özelliklerinin öğrenilen yabancı dile aktarılmasının bir sonucu olarak konuşmada, sözcüklerin, cümlelerin ve metinlerin anlam düzeyinde ortaya çıkması ve sözcük kullanım normlarından sapma" (Zakıryanov, 1984, s. 53-54 akt. Tregubova, 2019, s. 102) şeklinde ifade edilir. Söz gelimi, Türkçede bir şey "satın alındığında" da "aldım" denmekte, bir şeyin "ödünç alındığı" durumlarda da "aldım" fiili kullanılmakta ve bu anlamsal açıdan bir sorun teşkil etmemektedir. Ana dil olarak Türkçe konuşan biri bu kullanımı bağlamdan anlamaktadır. Bu çerçevede "Kütüphaneden kitap aldım" cümlesinin çevirisinde girişim hatasına rastlanmaktadır. Doğrusu "Я (nominatif/yalın durum) + брал(а) (1.tekil şahıs, geçmiş zaman, anlamı bir şeye para vermeden almak, ödünç almak) + книгу (akuzatif/belirtme durumu) + в библиотеке (lokatif/bulunma durumu)" olan cümle "Я (nominatif/yalın durum) + покупал(а) (1.tekil şahıs, geçmiş zaman, anlamı bir şeye para vererek satın almak) + книгу (akuzatif/belirtme durumu) + в библиотеке (lokatif/bulunma durumu)" şeklinde yanlış çevrilmiştir. Bu cümlede öğrenciler Rusçada kullanılan "almak, ödünç almak" anlamındaki "брать" fiili yerine "satın almak" anlamına gelen "покупать" fiilini kullanarak anlamsal girişim hatası gerçekleştirmişlerdir. En sık karşılaşılan hatalardan bir

diğeri ise "Rusçayı iyi konuşurum" cümlesinde görülmektedir. Doğrusu "Я (nominatif/yalın durum) + хорошо (zarf) + говорю (1.tekil şahıs, şimdiki zaman) + по русски (sözlükselleşmiş zarf)" olan cümle "Я (nominatif/yalın durum) + хорошо (zarf) + говорю (1.tekil şahıs, şimdiki zaman) + русский язык (akuzatif/belirtme durumu)" şeklinde yanlış sözcük kullanılarak çevrilmiştir. Rusçada "Rusça/Rus dili" anlamına gelen sözcük kullanıldığı fiille uyum göstermektedir. Türkçede, "Türkçe" ya da "Türk dili" kullanılmaktadır ancak bağlı olduğu fiile göre değişim göstermemektedir. Başka bir deyişle birini seçip kullanmak herhangi bir hataya yol açmamaktadır. Rusçada ise bu durum kullanılan fiille bağlantılıdır. "Rusçayı iyi konuşurum" cümlesindeki "konuşmak" fiili nedeniyle "по-русски" biriminin seçilmesi gerekirken "русский язык" birimi seçilerek sözcüksel5 girişim hatası gerçekleştirilmiştir.

Tartışma bölümünde, belirlenen kategoriler çerçevesinde en çok yapılan söz dizimsel girişim hataları betimlenmiştir. Bununla birlikte belirtmek gerekir ki öğrencilerin verdikleri cevaplarda yazım, isim çekimi ve fiil çekimi gibi hatalara da rastlanmıştır. Hatırlayamadıkları sözcük ya da sözcük öbeklerini Türkçe ya da Kiril alfabesiyle Türkçesini yazma eğiliminde bulunmuşlardır. Örneğin 14. soruda "Kızıl Meydan" aynı bu şekilde Türkçe yazılmış, "Trakya Üniversitesi" derken sıfat türünde yazılması gereken "Тракийский" yerine "Тракия" şeklinde Kiril alfabesiyle isim türünde yazılmıştır. Ancak çalışma, daha önce de belirtildiği üzere söz dizimsel girişim hatalarıyla sınırlandırıldığından ve bazı hatalar girişim hatası olarak nitelendirilemeyeceğinden sınıflandırma dışında tutulmuştur.

Sonuç

Bu çalışmada, Rusçayı seçmeli yabancı dil olarak öğrenen öğrencilerin "ana dil" etkisiyle yaptıkları söz dizimsel girişim hataları incelenmiştir. Trakya Üniversitesi İngilizce, Almanca ve Bulgarca Mütercim ve Tercümanlık Programlarında Rusçayı seçmeli ders olarak alan 2., 3. ve 4. sınıf öğrencileri deney ve kontrol grubu olarak ikiye ayrılmış ve 14.12.2023 tarihinde Rusçadan Türkçeye cümle çevirisi içeren bir sınav uygulanmıştır. Çalışmanın veri tabanını oluşturan yazılı sınav sorularının cevapları söz dizimsel girişim hataları açısından değerlendirilmiştir. Bu bağlamda çalışma, "ana dil"i Türkçe olan ve Rusçayı seçmeli ders olarak öğrenen öğrencilerin hangi tür söz dizimsel girişim hataları yaptığını ve deney ile kontrol grubunun gerçekleştirdiği söz dizimsel girişim hatalarının farkını ortaya koymaktadır.

Deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin cevaplarındaki söz dizimsel girişim hataları, nitel ve nicel yöntemlerle analiz edilmiştir. Elde edilen veriler, öğrencilerin Türkçenin etkisinde kalarak çeşitli girişim hataları yaptıklarını göstermektedir. Bu hatalar beş ana kategori altında toplanmıştır: "ad durumunda girişim hatası", "sıfat-isim-zarf kullanımında girişim hatası", "edat kullanımında girişim hatası", "bağlaç kullanımında girişim hatası" ve "sözcüksel-anlamsal girişim hatası". Bu kategorilerin belirlenmesi, yabancı dil ve çeviri öğretimi açısından önem taşımaktadır.

Karşılaştırmalı nitel ve nicel analizler sonucunda hem deney hem kontrol grubunda en sık yapılan hata türünün "ad durumu" kategorisinde yer aldığı; bunu "edat kullanımı"nın izlediği görülmüştür. Deney grubunun üçüncü sıradaki en yaygın hatası "sözcüksel-anlamsal girişim hatası" iken, kontrol grubunda bu sırayı "sıfat-isim-zarf kullanımı" almıştır. Dördüncü sırada ise deney grubunda "sıfat-isim-zarf kullanımı", kontrol grubunda ise "sözcüksel-anlamsal girişim hatası" yer almıştır. Her iki grubun en az hata yaptığı kategori ise "bağlaç kullanımı"

5 Bu girişim hatası aynı zamanda dilbilgisel hatadır ancak öğrenciler sözcük seçimi olarak düşündüğü için sözcüksel girişim hatası kategorisinde ele alınmıştır.

olsa da bu durum, sınavda yalnızca bir bağlaç kullanımına yönelik soru sorulmasından kaynaklanmaktadır. Öğrencilerin çoğunluğu bağlaçlı, karmaşık cümle yapılarında zorluk yaşamış, çevirememiş ya da eksik çevirmiştir. Belirlenen bu kategoriler, öğrencilerin cümle kurarken zorlandıkları noktaları ve ana dilin etkisiyle gerçekleştirdikleri hataları ortaya koyması açısından önemlidir.

Elde edilen nicel verilerin pasta grafiğiyle görselleştirilmesi sonucunda, ilk bakışta en fazla girişim hatasının deney grubunda yapıldığı görülmektedir. Ancak yanıtsız bırakılan sorular ve katılım oranları dikkate alındığında, girişim hatasına ilişkin bilgi verilen ve bu doğrultuda çalışmalar uygulanan deney grubunun, kontrol grubuna kıyasla daha az hata yaptığı ortaya çıkmıştır. Bu durum, ana dilin tetiklediği girişim hatalarının farkındalık yoluyla azaltılabileceğini göstermektedir.

Sınav sonuçlarının öğrencilere sunulmasıyla, katılımcıların ana dilden kaynaklanan hatalarının farkına vardıkları ve bu durum karşısında şaşkınlık yaşadıkları gözlemlenmiştir. Öğrencilere yapılan girişim hatalarının örnekleriyle birlikte açıklanması, dilsel farkındalığı artırmakta ve benzer hataların önlenmesine katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda, Rusçayı yabancı ya da seçmeli dil olarak öğrenen öğrencilere yönelik öğretim süreçlerinde girişim hatalarına özellikle dikkat çekilmesi ve bu hataların uygun örneklerle desteklenerek ele alınması önemlidir. Ayrıca, öğrencilerin teorik bilgiyi pratiğe dökebilmeleri ve farkındalık kazanarak benzer hataları azaltmaları için daha fazla alıştırmaya yapmaları ve seçmeli dil derslerine bireysel olarak zaman ayırmaları önerilmektedir.

Bu çalışma, yazım, ses bilgisi, anlambilim gibi diğer girişim hataları açısından detaylandırılarak yeni projelere ve akademik çalışmalara zemin oluşturabilir. Ayrıca, Türkçeyi ana dili olarak konuşan ve Rusçayı seçmeli ya da yabancı dil olarak öğrenen öğrencilere yönelik hazırlanacak ders kitaplarında, girişim hatalarına yol açabilecek unsurlara dikkat çekilmesi açısından da yol gösterici olabilir. Seçmeli Rusça dersine yönelik çalışmalar için örnek teşkil edebilecek bu araştırma, genişletilerek yüksek lisans tezi veya ders kitabı olarak değerlendirilebilir. Son olarak, öğreticilerin de bu hatalardan yararlanarak ders içeriklerini ve öğretim yöntemlerini geliştirmeleri, eğitimsel anlamda katkı sağlayacaktır.

Kaynakça

- Akbaba, T. (2022). Yabancı dil olarak Rus dili derslerinde Türk öğrencilere cinsiyet kategorisinin öğretilmesi (Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu Gastronomi Bölümü öğrencileriyle uygulamalı çalışma). *Uluslararası Toplumsal Bilimler Dergisi*, 6(1), 162-179. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2334410>
- Aksan, D. (1982). Her yönüyle dil, ana çizgileriyle dilbilim. (Cilt III). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Akyar, A. & Solmaz, İ. H. (2022). Konuşmada kültür şokunun sebepleri ve çözüm yöntemleri (Rus dilindeki belirtisiz zamir örnekleriyle). *Anasay*, 20, 193-202. <https://doi.org/10.33404/anasay.1092851>
- Baranova, A. A. (2021). İnterferentsiya pri izuženii inostrannogo yazık a i puti yiyo preodeleniya. *Mejdunarodniy Studençeskiy Nauçniy Vestnik*, 3, Erişim adresi: <https://s.eduherald.ru/pdf/2021/3/20683.pdf>
- Beyitoğlu, Y. K. (2021). Eski Anadolu Türkçesinin söz dizimi üzerine bir inceleme (13-14. yy.). *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 5(1), 468-507. <https://doi.org/10.34083/akaded.893893>
- Creswell, J. W. (2012). Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research. (4th ed.). Boston: Pearson.
- Dalkılıç, L. Ç. (2017). Rusçanın yabancı dil olarak edinimindeki zorluklar: dilbilgisel cinsiyet kategorisi. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 38, 279-298. <https://doi.org/10.21497/sefad.377315>
- Derakhshan, A. & Karimi, E. (2015). The interference of first language and second language acquisition. *Theory and Practice in Language Studies*, 5(10), 2112-2117. <http://dx.doi.org/10.17507/tpls.0510.19>
- Hengirmen, M. (2009). Dil bilgisi ve dilbilim terimleri sözlüğü. (3. Baskı). Ankara: Engin Yayınevi.
- Karasar, N. (2007). Bilimsel araştırma yöntemi. (17. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Korkmaz, Z. (2019). Dil bilgisi terimleri sözlüğü. (6. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Öksüz, G. (2014). Rus dili öğretiminde karşılaşılan ana dil kaynaklı girişim hataları. *Turkish Studies*, 9(6), 843-857. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.6581>
- Pipçenko, N. M. (2008). Sovremenniy Russkiy yazık. Sintaksis slovosoyetaniya i prostogo predlojeniya. Minsk: BGU.
- Prutskih, T. A. & Skobelkina, N. M. (2018). Yazıkovaya interferentsiya v lingvodidaktičeskom aspekte. *Pedagogičeskiy İMİDİ*, 3(40), 71-78. <https://doi.org/10.32343/2409-5052-2018-11-3-71-78>
- Şahmatov, A. A. (2001). Sintaksis Russkogo yazık a. (3. Baskı). Editorial URSS.
- Tregubova, Yu. A. (2019). Leksiko-semantiçeskaya interferentsiya v professionalno orientirovannom perevode (na primere perevoda tehniçeskogo teksta). *Nauçniy Rezultat. Voprosi Teoretiçeskoj i Prikladnoy Lingvistiki*, 5(3), 99-107. Erişim adresi: <https://rllinguistics.ru/journal/article/1777/>
- Tufte, E. R. (2001). The visual display of quantitative information. Cheshire, CT: Graphics Press.
- Uslu Z. (2020). Almandaca ilgeç isteyen fiillerin Türk öğrenciler tarafından kullanımı üzerine inceleme. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 10(2), 566-576. <https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.749313>
- Uzun, K. (2020). Tracing negative transfer in the lexical collocations used by Turkish learners of English in written texts". *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(2), 1024-1037. <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2020.-608006>
- Valeyeva, R. D. (2019), İnterferentsionniye oşibki v reçi ispanogovoryaşıh studentov pri obučenii russkomu yazık a kak inostrannomu. *Cuadernos de Rusística Española*, 15, 207-221. <https://doi.org/10.30827/cre.v15i0.9378>
- Vardar, B. (2002). Açıklamalı dilbilim terimleri sözlüğü. İstanbul: Multilingual.

- Vinogradov, V. A. (1998). İnterferentsiya. V. N. Yartseva (Ed.), *Bolşoy entsiklopedičeskiy slovar. Yazıkoznaniye* içinde (s.197). Moskva: Bolşaya Rossiyskaya Entsiklopediya.
- Vinogradov, V. V. (1954). Grammatika Russkogo yazıka. Sintaksis. (Cilt. II.). V. V. Vinogradov & E. S. İstrina (Ed.), İzdatelstvo Akademii Nauk SSSR.
- Weinreich, U. (1979). Languages in contact. Findings and problems. (9th ed.). Paris, New York: The Hague, Mouton.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2018). Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri. (11. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.